1.5. СТОРІНКА ВЧЕНОГО

НОВІТНЯ ДОКТРИНА ВИДОВОГО ПОДІЛУ ОБ'ЄКТИВНИХ ДЖЕРЕЛ (ТРАСОСУБСТАНЦІЙ, ОБ'ЄКТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ) АНТИКРИМІНАЛЬНИХ ВІДОМОСТЕЙ[1]

Тунтула О. С.

DOI: 10.53672/ej.3.2018.10[1] Check for updates

Анотація. Тунтула О. С. виходить з того, що чинні процесуальні кодекси України досі зводять об'єктивні джерела відомостей про правопорушення до неподільних інститутів речових доказів і документів (письмових доказів). Авторка аналізує ст. 36 і 37 ГПК України, ст. 79 і 80 КАС України, ст. 265 КУпАП, § 4 «Речові докази і документи» та ст. 98, 99 КПК України, ст. 140 ЦПК України і доводить, що ч. 1 ст. 99 КПК, по суті, визначає не документи, а форми представлення доказів. Мета статті полягає в розвитку підходів О. А. Кириченка (мікротраси й мікросубстанції, поділ на макро-, мікро-, ультрамікро-, ультра- і параоб'єкти) та С. А. Кириченка (трасосубстанції, 13 різновидів документів) у новітню доктрину ступеневого сутнісного видового поділу об'єктивних джерел антикримінальних відомостей. Матеріалом дослідження слугують норми процесуальних кодексів, дисертації й монографії О. А. Кириченка, дисертація С. А. Кириченка та попередні праці авторки. Трасосубстанції поділено на субстанції і траси, а траси на відбитки, діагностичні та ситуативні відображення. Об'єктивні документи представлено одинадцятьма різновидами: фото-, аудіо-, кіно-, відео-, голограмо-, електрографо-, пластико-, електронно- і комп'ютеродокументи, полідокументи та інші; аналогічний ряд запропоновано для змішаних документів, а прикладом змішаного полідокумента названо паспорт громадянина України. За процедурними ознаками трасосубстанції поділено на макрооб'єкти, мікрооб'єкти (максімікрооб'єкти, ультрамікрооб'єкти, ультраоб'єкти), параоб'єкти й латентнооб'єкти; критерієм слугує потреба в збільшувальній техніці та в залученні спеціальних знань у формі експертизи. Для перспективного Кодексу антикримінального судочинства України запропоновано найменування макроречових, мікроречових, параречових і латентноречових джерел доказів. Окремо обґрунтовано поділ антиделіктних слідів за характером зв'язку з діянням на сліди слідоутворюючого об'єкта, сліди, парасліди та квазісліди діяння. Авторка не вважає доктрину завершеною і пропонує її як основу для наукової дискусії та для поширення на конституційне, адміністративне, цивільне й господарське судочинство. Для слідчих, прокурорів, суддів і судових експертів класифікація корисна тим, що пов'язує вид об'єкта з межами його особистого дослідження та з моментом, коли потрібна експертиза.

Ключові слова: трасосубстанції, об'єктивні документи, змішані документи, речові докази, мікрооб'єкти, латентнооб'єкти, антиделіктні сліди, парасліди і квазісліди, Кодекс антикримінального судочинства, криміналістика, наукова школа О. А. Кириченка.

A Novel Doctrine of the Classification of Objective Sources (Trace Substances, Objective Documents) of Anti-Criminal Information

Tuntula O. S.

Abstract. Ukrainian procedural codes still reduce the objective sources of information about offences to the undivided institutions of physical evidence and documents. Reviewing the relevant provisions of the Commercial Procedure Code, the Code of Administrative Procedure, the Code of Ukraine on Administrative Offences, the Civil Procedure Code and Articles 98 and 99 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, Tuntula O. S. argues that Part 1 of Article 99 defines the forms in which evidence is presented rather than documents. The article develops the approaches of Kyrychenko O. A. and Kyrychenko S. A. into a new doctrine of the stepwise substantive classification of objective sources of anti-criminal information. Trace substances are divided into substances and traces, and traces into impressions, diagnostic reflections and situational reflections. Objective documents comprise eleven types, from photo, audio, film and video documents to hologram, electrographic, plastic, electronic and computer documents, polydocuments and future forms; a parallel series is proposed for mixed documents, with the Ukrainian citizen's passport given as a typical mixed polydocument. By procedural features, trace substances are classified as macro-objects, micro-objects (maximicro-, ultramicro- and ultra-objects), para-objects and latent objects, depending on whether magnifying equipment and expert knowledge are required. For a prospective Code of Anti-Criminal Procedure the author proposes matching procedural names for these sources of evidence. A further classification divides anti-delict traces by their link with the offence into traces of a trace-forming object, traces, para-traces and quasi-traces of the act. The author presents the doctrine as open to scholarly debate and extendable to other types of proceedings. It may help investigators, prosecutors, judges and forensic experts decide when personal examination of an object is sufficient and when a forensic examination is required.

Keywords: trace substances, objective documents, mixed documents, physical evidence, micro-objects, latent objects, anti-delict traces, criminal procedure, forensic science, classification of evidence.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 01.07.2018; у номері — 01.07.2018; DOI:* ***10.53672/ej.3.2018.10***[1].

Повний текст

Текст статті. Постановка проблеми. Надто важливу роль для формування професійно-важливих якостей слідчих, прокурорів, суддів, адвокатів та експертів відіграють знання про сутність та видовий поділ об'єктивних джерел антикримінальних відомостей. У той же час існуюче законодавче регулювання визначення сутності та видового поділу об'єктивних джерел антиделіктних відомостей все ще зводиться до існування неподільного інституту речей або речових доказів та документів чи письмових документів. Наприклад, у ГПК України у цьому відношенні базисною є ст. 36 «Письмові докази» і ст. 37 «Речові докази» [1]; КАС України - ст. 79 «Письмові докази» і ст. 80 «Речові докази» [9]; КпАП України – ст. 265 «Вилучення речей і документів» та ін. [10]; КПК України - § 4 «Речові докази і документи» [8], а у ст. 140 «Огляд доказів за їх місцезнаходженням» ЦПК України, в першій частині якої також говориться лише про речові та письмові докази [11].

Звідси випливає й недосконаліть поняття об'єктивних джерел антиделіктних відомостей у вигляді традиційних речових доказів і документів в антикримінальному судочинстві, коли у ч. 1 ст. 98 «Речові докази» КПК України говориться лише про те, що «речовими доказами є матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути

використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, в тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення», тоді як у ч. 2 цієї статті говориться, що «документи є речовими доказами, якщо вони містять ознаки, зазначені в частині першій цієї статті» [11], у ч. 1 ст. 99 «Документи» КПК України - «документом є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження» [11], а ч. 2 цієї статті додатково вказує на те, що «до документів, за умови наявності в них відомостей, передбачених частиною першою цієї статті, можуть належати: 1) матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні); 2) матеріали, отримані внаслідок здійснення під час кримінального провадження заходів, передбачених чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України; 3) складені в порядку, передбаченому цим Кодексом, протоколи процесуальних дій та додатки до них, а також носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії; 4) висновки ревізій та акти перевірок. Матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», за умови відповідності вимогам цієї статті, є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази» [11].

У той же час ч. 1 ст. 99 КПК України містить в собі визначення фактично не документів, а форм представлення доказів, що можуть бути отримані шляхом: 1) безпосереднього чи опосередкованого спілкування з особистісним джерелом; 2) вивчення об'єктивних документів, суб'єктивних документів чи змішаних документів; 3) особистого чи експертного дослідження трасосубстанцій [7].

Актуальність дослідження. Викладене свідчить про те, що фактично всі вітчизняні процедурні кодекси недостатньо досконало представляють поняття та видовий поділ речових доказів та документів, що особливо чітко проявляється на фоні інноваційного підходу О. А. Кириченка, який поступово розвивав цей підхід [2, 3, 5, 6 та ін.], що далі було розвинено С. А. Кириченком [8] і представлено авторкою вже у вигляді новітньої доктрини ступеневого сутнісного видового поділу об'єктивних джерел антикримінальних відомостей [6, 13 та ін.].

Зв'язок авторського доробку з важливими науковими та практичними завданнями. Вказаний авторський інноваційний підхід немає аналогів у вітчизняній і закордонній юридичній науці та антиделіктній практиці і дозволяє значно підвищити ефективність, раціональність та якість протидії як кримінальним правопорушенням, так і всім іншим видам правопорушень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Початок інноваційному погляду на сутність і видовий поділ так званих речових доказів поклав О. А. Кириченко, який ще у кандидатській дисертації (1994) виділив мікротраси і мікросубстанції, що мають зі слідоутворюючим відповідно трасологічний та субстанційний зв'язок [2], коли зміст трас стали визначати не тільки лінійні сліди, як це було прийнято до цього, а й будь-які матеріаль-

но-фіксовані відображення ознак зовнішньої будови слідоутворюючого об'єкта, що достатні для його ідентифікації або діагностування [2,].

В офіційному першому варіанті докторської дисертації О. А. Кириченко (1996) даний поділ речових джерел доказів представив звичайними речовими доказами, латентними об'єктами, матеріальними, мікроматеріальними і мікроречовими доказами [3], у другому варіанті докторської дисертації цього автора - у вигляді таких речових джерел доказів, як звичайні речові докази, латентні об'єкти, мікрооб'єкти та ультраоб'єкти [4]. Згодом всі речові джерела доказів цим автором поділялися на речові докази (макрооб'єкти), мікроречові докази (мікрооб'єкти), ультрамікроречові докази (ультрамікрооб'єкти), ультраречові докази (ультраоб'єкти) і параречові докази (параоб'єкти) [5]. Аналогічним чином О. А. Кириченко розвив і видовий поділ документів, виділивши їх дев'ять різновидів [5].

Викладені підходи були конструктивно розвинуті у кандидатській дисертації С. А. Кириченка (2009), в якій так звані «речові докази» були представлені у вигляді трасосубстанцій із поділом їй на траси (відбитки, діагностичні відображення, ситуаційні відображення) і субстанції, а поміж документів виділялося 13 їх різновидів [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. У той же час й викладений підхід С. А. Кириченка потребував подальшого розвитку у напрямку видового поділу вже не речових джерел доказів, а об'єктивних джерел антикримінальних відомостей, які б поєднували в собі не лише трасосубстанції, а й об'єктивні та змішані документи, коли суб'єктивні документи підлягали б відображенню у другій половині цієї доктрини, призначеної розгдяду суб'єктивних джерел антикримінальних відомостей з поєднанням особистісних джерел такого роду відомостей та суб'єктивних документів, розкриття сутності яких у силу значного обсягу матеріалу потребує уваги в окремій публікації.

Новизна авторського підходу до розвитку сутнісного видового поділу речових джерел антикримінальних відомостей у новітню доктрину сутнісного видового поділу об'єктивних джерел антикримінальних відомостей полягає у тому, що містить в собі більш практично значущий і деталізований поділ такого роду джерел, що, у свою чергу, може значно підвищити ефективність, раціональність, якість та цілеспрямованість роботи слідчого, прокурора, судді чи іншого антиделіктолога з цими джерелами у контексті протидії не лише з кримінальними, а й з адміністративними, дисциплінарними, дефакто майново-договірними (цивільними) і де-юре майново-договірними (господарськими) правопорушеннями**.**

Методологічне або загальнонаукове значення. Викладений підхід може бути використаний для подальшого удосконалення даної доктрини щодо вирішення завдань не лише антикримінального судочинства, а й всіх інших видів судочинства та роботи в межах їх процедури з об'єктивними джерелами антикримінальних відомостей, які у такому випадку доцільно іменувати об'єктивними джерелами вже антиделіктних відомостей.

Викладення основного матеріалу. Детальний виклад запропонованого авторкою одного з останніх варіантів **новітньої доктрини сутності і ступеневого видового поділу об'єктивних джерел антикримінальних відомостей**, доцільно представити у такій ре-

дакції і розпочати з представлення визначення такого роду відомостей як різного роду матеріальні об'єкти, що в результаті безпосередньої взаємодії з іншим об'єктом або об'єктами навколишнього світу відображають на своїй поверхні або всередині структури ознаки зовнішньої будови такого об'єкта або об'єктів (ознак зовнішності людини), ознаки загального характеру зовнішнього та/чи внутрішнього впливу на нього, ознаки механізму взаємодії із таким об'єктом чи об'єктами та/або ознаки характеристик якісно-кількісного складу об'єкта або об'єктів, що взаємодіяли з ним [7].

Особливості створення, зміни, зберігання та знищення такого роду відображень конкретизують наступну криміналістичну (процесуальну, позапроцесуальну) та ордистичну сутність і ступеневий видовий поділ об'єктивних джерел антиделіктних відомостей на:

1. **Трасосубстанції** - матеріальні об'єкти, особливості особистого чи експертного дослідження яких з метою отримання відомостей, що мають значення для ефективного та/чи раціонального та/або якісного подолання певного правопорушення, визначають їх подальший видовий поділ на:

1.1. **Субстанції** - матеріальний об'єкт будь-якого агрегатного стану, що набуває антиделіктного значення через відомості, що отримують шляхом особистого або експертного дослідження його субстанційних властивостей (ознак зовнішньої та внутрішньої будови, якісно-кількісного складу, фізико-хімічних констант та ін.) [2, 12].

1.2. **Траси** - матеріальний об'єкт твердого і, не виключається, іншого агрегатного стану, за допомогою особистого чи експертного дослідження якого виявляються вже його трасологічні зв'язки з діянням (подією, явищем) правопорушення, тобто просторове матеріально фіксоване відображення ознак об'єкта, з яким він взаємодіяв в процесі приготування та/чи вчинення діяння (події, явища) правопорушення та/або при приховуванні такого роду його відображень, що, в свою чергу, визначає появу наступних різновидів трас: 1.2.1**. Відбитки** - матеріально фіксоване відображення ознак зовнішньої будови одного твердого тіла (трасоутворюючого об'єкту) на поверхні і, не виключено, в структурі іншого твердого тіла або у свідомості людини (трасосприймаючі об'єкти) або аналогічне відображення ознак зовнішності людини (трасоутворюючого об'єкта) у свідомості іншої людини (трасосприймаючого об'єкта), коли шляхом особистого чи експертного дослідження цього відображення можна здійснити значущу для ефективного та/чи раціонального та/або якісного подолання конкретного правопорушення індивідуальну або групову ідентифікацію (встановлення тотожності) трасоутворюючого об'єкта [7]. 1.2.2. **Діагностичне відображення** - матеріально фіксоване відображення ознак загального характеру зовнішнього впливу (трасоутворюючий об'єкт) на поверхні або в структурі твердого тіла і, не виключено, речовин іншого агрегатного стану або у свідомості людини (трасосприймаючі об'єкти), коли шляхом особистого або експертного дослідження цього відображення можна діагностувати факт наявності і характер такого зовнішнього впливу і цим самим отримати аналогічні антиделіктні відомості. Зовнішній вплив може виявлятися у певній «дії або бездіяльності зовнішнього оточення», тобто у разі навмисного або випадкового захисту зазначених тіл або речовин від такого впливу. 1.2.3. **Ситуативне відображення** - матеріально фіксоване відображення механізму (ситуації) взаємодії двох і більше твердих тіл або речовин іншого агрегатного стану (трасоутворюючі

об'єкти) на поверхні або в структурі тих чи інших твердих тіл і, не виключено, речовин іншого агрегатного стану або у свідомості людини (трасосприймаючі об'єкти), коли шляхом дослідження такого відображення можна отримати антиделіктні відомості про механізм та/чи ситуації взаємодії цих об'єктів.

1. **Об'єктивні документи,** тобто такі матеріальні носії об'єктивних візуальних та/чи звукових образів, що відображають результат безпосередньої взаємодії об'єктів навколишнього світу у вигляді їх ознак зовнішньої будови (ознак зовнішності людини), ознак загального характеру зовнішнього та/або внутрішнього впливу на такого роду об'єкти, ознак механізму взаємодії цих об'єктів та/чи ознак характеристик якісно-кількісного складу об'єктів, що взаємодіяли, коли **особливості створення, зміни, зберігання та знищення цих відображень** визначають наявність таких видів об'єктивних джерел антиделіктних відомостей: 2.1.**Об'єктивні фотодокументи** - документи, представлені фотоплівками, діафільмами, діапозитивами, фотографіями та іншими подібного роду світлофотокопіями об'єктивних візуальних образів матеріальних об'єктів та/чи людей та/або процесів. 2.2.**Об'єктивні аудіодокументи** - документи у вигляді магнітофонних (диктофонних та ін.) плівок, лазерних дисків та інших носіїв запису об'єктивних звукових образів матеріальних об'єктів та/чи людей та/або процесів. 2.3. **Об'єктивні кінодокументи** - документи у вигляді кіноплівок та інших носіїв кінозапису об'єктивних візуальних та/чи звукових образів матеріальних об'єктів та/або людей та/чи процесів [7]. 2.4. **Об'єктивні відеодокументи** - документи, які можуть бути представлені плівками, дисками та іншими носіями відеозапису об'єктивних візуальних та/або звукових образів матеріальних об'єктів та/чи людей та/або процесів. 2.5. **Об'єктивні голограмодокументи** - документи, які являють собою різного роду голографічні (тривимірні) візуальні та/чи звукові образи матеріальних об'єктів та/чи людей та/або процесів. 2.6. **Об'єктивні електрографодокументи** - документи, які можуть бути представлені ксерокопіями, факсокопіями та іншими електрографічними копіями об'єктивних візуальних образів матеріальних об'єктів та/чи людей та/або процесів. 2.7. **Об'єктивні пластикодокументи** - документи у вигляді пластикових свідоцтв, посвідчень, банківських карток та інших подібних носіїв відображення об'єктивних візуальних образів матеріальних об'єктів та/чи людей та/або процесів. 2.8. **Об'єктивні електроннодокументи** - документи у вигляді електронних записників, пейджерів та інших подібного роду окремих або вбудованих в інші пристрої електронних носіїв запису об'єктивних візуальних та/або звукових образів матеріальних об'єктів та/чи людей та/або процесів. 2.9. **Об'єктивні комп'ютеродокументи** - документи, які є твердими або гнучкими дисками (дискетами), лазерними дисками та іншими носіями комп'ютерного запису об'єктивних візуальних та/або звукових образів матеріальних об'єктів та/чи людей та/або процесів. 2.10. **Об'єктивні полідокументи**, що поєднують в собі два і більше види названих різновидів об'єктивних документів. 2.11 **Інші види об'єктивних документів**, які можуть з'явитися у міру розвитку інформаційних та інших технологій.

Можна виділити аналогічні види й **змішаних джерел антиделіктних відомостей**, тобто таких матеріальних носіїв, які одночасно відображають як суб'єктивні, так й об'єктивні візуальні та/або звукові образи, і в якості яких можуть виступати такі різновиди **змішаних документів**: 1. **Змішані фотодокументи** - документи, представлені фотоплівками, діафільмами, діапозитивами, фотографіями та іншими подібного роду світлофо-

токопіями як суб'єктивних, так й об'єктивних візуальних образів матеріальних об'єктів та/чи людей та/або процесів. 2. **Змішані аудіодокументи** - документи у вигляді магнітофонних (диктофонних та ін.) плівок, лазерних дисків та інших носіїв запису як суб'єктивних, так й об'єктивних звукових образів матеріальних об'єктів та/чи людей та/або процесів [7]. 3. **Змішані кінодокументи** - документи у вигляді кіноплівок та інших носіїв кінозапису як суб'єктивних, так й об'єктивних візуальних та/або звукових образів матеріальних об'єктів та/чи людей та/або процесів. 4. **Змішані відеодокументи** - документи, які можуть бути представлені плівками, дисками та іншими носіями відеозапису як суб'єктивних, так й об'єктивних візуальних та/або звукових образів матеріальних об'єктів та/чи людей та/або процесів. 5. **Змішані голограмодокументи** - документи, які являють собою різного роду голографічні (тривимірні) як суб'єктивні, так й об'єктивні візуальні та/або звукові образи матеріальних об'єктів та/чи людей та/або процесів. 6. **Змішані електрографодокументи** - документи, які можуть бути представлені ксерокопіями, факсокопіями та іншими електрографічними копіями як суб'єктивних, так й об'єктивних візуальних образів матеріальних об'єктів та/чи людей та/або процесів. 7. **Змішані пластикодокументи** - документи у вигляді пластикових свідоцтв, посвідчень, банківських карток та інших подібних носіїв відображення як суб'єктивних, так й об'єктивних візуальних образів матеріальних об'єктів та/чи людей та/або процесів. 8. **Змішані електроннодокументи** - документи у вигляді електронних записників, пейджерів та інших подібного роду окремих або вбудованих в інші пристрої електронних носіїв запису як суб'єктивних, так й об'єктивних візуальних та/або звукових образів матеріальних об'єктів та/чи людей та/або процесів. 9. **Змішані комп'ютеродокументи** - документи, які є твердими або гнучкими дисками (дискетами), лазерними дисками та іншими носіями комп'ютерного запису як суб'єктивних, так й об'єктивних візуальних та/або звукових образів матеріальних об'єктів та/чи людей та/або процесів. 10. **Змішані полідокументи**, що поєднують в собі два і більше видів названих різновидів змішаних та/чи інших документів. 11**. Інші види змішаних документів**, які можуть з'явитися по мірі розвитку інформаційних та інших технологій.

Найбільш поширеним змішаним джерелом антиделіктних відомостей - змішаним полідокументом, є, наприклад, паспорт громадянина України, що поєднує в собі на сьогоднішній день суб'єктивні письмодокументи (в частині рукописного і машинописного представлення відомостей), змішані образодокументи (в частині табличного подання відомостей, штампів і печаток), об'єктивні фотодокументи (у частині фотографії особистості) та об'єктивні голограмодокументи (в частині голографічного захисту документа) [7]. Змішаним джерелом антиделіктних відомостей виступатиме й будь-який вид об'єктивного чи суб'єктивного документа, який в процесі підготовки та/ чи вчинення правопорушення та/або приховування його антиделіктних слідів стане носієм тих чи інших трас, наприклад, відбитків пальців рук або відбитків підошви взуття та ін., та/або об'єктом дослідження в якості субстанції щодо якісно-кількісних характеристик матеріалу, з якого він виготовлений, барвника, яким виконані певні записи, підпис або їх елементи та ін. [7].

Особливості процедурної та методичної роботи з трасосубстанціями як об'єктивними джерелами антиделіктних відомостей в антикримінальному та й у будь-якому іншому виді судочинства визначають їх певну процедурну сутність і міждис-

циплінарний (криміналістичний, ордистичний, процедурний) видовий поділ авторка пропонує в розвиток позиції О. А. Кириченка [2, 3, 5, 6 та ін.] та С. А. Кириченка [8] представити таким чином: 1. **Макрооб'єкти,** тобто трасосубстанції, документування та інші дії зі збирання та особистого дослідження яких, зважаючи на їх звичайні розміри та інші властивості, головні суб'єкти антикримінального судочинства можуть здійснити без застосування збільшувальних засобів і без залучення спеціальних знань у формі експертизи. 2. **Мікрооб'єкти**, тобто трасосубстанції, невидимі неозброєним оком людини через їх незначні розмірні характеристики, у міру зменшення яких вони поділяються на: 2.1. **Максімікрооб'єкти -** трасосубстанції, документування та інші дії зі збирання та особистого дослідження яких, зважаючи на їх незначні розмірні характеристики, головні суб'єкти Кодексу антикримінального судочинства України можуть здійснити за допомогою позалабораторної збільшувальної техніки, але без залучення спеціальних знань у формі експертизи. 2.2. **Ультрамікрооб'єкти -** трасосубстанції, мізерні розміри яких зумовлюють необхідність застосування лабораторних збільшувальних засобів та залучення спеціальних знань у формі експертизи [7]. 2.3. **Ультраоб'єкти -** трасосубстанції, невидимі з огляду на ще більш мізерні розмірні характеристики, навіть у мікроскоп, а тому їх дослідження можливе лише за допомогою опосередкованих методів якісного або кількісного аналізу та із залученням спеціальних знань у формі експертизи) [7]. 3. **Параоб'єкти -** трасосубстанції, що мають небезпечні для здоров'я або життя людини властивості, а тому вказані дії щодо них можуть бути проведені лише з залученням спеціальних знань у формі експертизи). 4. **Латентнооб'єкти -** трасосубстанції, невидимі не через мізерні розмірні характеристики, а з інших причин: позапорогові яскраві, колірні, інші характеристики цього об'єкта або його носія, прихованість за шаром іншої речовини і т. п., що зумовлює необхідність залучення спеціальних знань у формі експертизи [7].

Після виконання особливостей роботи за Кодексом антикримінального судочинства України трасосубстанції повинні залучатися до антикримінальної справи як макроречові, мікроречові (максімікроречові, ультрамікроречові, ультраречові), параречові і латентноречові джерела доказів [7].

У цьому аспекті варто представити й авторський розвиток позиції С. А. Кириченка [8] щодо визначення сутності та видового поділу антиделіктних слідів, коли будь-які матеріальні чи ідеальні зміни, процес виникнення яких має значення для правильного вирішення певної антикримінальної справи (більш широко - для ефективної та/чи раціональної та/або якісної протидії певному правопорушенню) треба іменувати терміном «**антиделіктні сліди**».

Нову доктрину сутнісного видового поділу антиделіктних слідів за характером зв'язку із діянням (подією, явищем) правопорушення в розвиток дисертаційної позиції С. А. Кириченка (2009) [8] більш правильно представити у такій редакції: 1. **Сліди певного слідоутворюючого об'єкта** - матеріальні чи ідеальні зміни у вигляді трас, субстанцій чи обох одночасно, що виникли в результаті певного впливу або діяння конкретного об'єкта. 2. **Сліди діяння (події, явища) правопорушення** – аналогічні матеріальні чи ідеальні зміни, які виникли при підготовці чи вчиненні діяння (події, явища) певного правопорушення або приховування такого роду змін. 3. **Парасліди діяння (події, явища) правопорушення** – аналогічні матеріальні та ідеальні зміни, процес виникнення яких має інший, а ніж причинний, зв'язок із діянням (подією, явищем) певного правопоруше-

ння, його підготовкою, вчиненням чи приховуванням [7]. 4. **Квазісліди діяння (події, явища) правопорушення** – аналогічні матеріальні та ідеальні зміни, процес виникнення яких не має з цим діянням (подією, явищем) зовсім ніякого зв'язку, проте цим самим такі зміни набувають певного значення для правильного вирішення антикримінальної справи чи для якісної, ефективної і раціональної протидії правопорушенню [7].

Висновки. Запропонований авторський інноваційний підхід з розуміння сутнісного видового поділу об'єктивних джерел антикримінальних відомостей, а також антиделіктних слідів не претендує на завершеність і створює лише належну доктринальну основу для розробки загальновизнаного варіанту вирішення цього питання в процесі широкої наукової дискусії.

Перспективи використання результатів дослідження. У той же час викладені положення можуть стати основою для розробки варіанту відповідної новітньої доктрини ступеневого сутнісного видового поділу об'єктивних джерел такого роду відомостей щодо вирішення завдань інших видів судочинства: конституційного, адміністративного, дисциплінарного, де-факто майново-договірного (цивільного) та де-юре майново-договірного (господарського).

Список використаних джерел:

1. Господарський процесуальний кодекс України. Закон України від 06.11.1991 р., № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР, 1992, № 6, ст. 56, із змінами, згідно із законом України № 2234-VIII від 07.12.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12

2. Кириченко А. А. Классификация микрообъектов и их значение при расследовании преступлений против личности : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза» / А. А. Кириченко ; Киевск. гос. ун-т им. Тараса Шевченко. – К., 1992. – 335 с.

3. Кириченко А. А. Основы судебной микрологии : автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза» / Александр Анатольевич Кириченко; Киевский гос. ун-т им. Тараса Шевченко. – К., 1994. - 32 с.

4. Кириченко А. А. Основы криминалистической микрологии: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза» / А. А. Кириченко ; НЮА Украины им. Ярослава Мудрого. – Харьков, 1996. – 32 с.

5. Кириченко А. А. Основы судебной микрообъектологии : монография / А. А. Кириченко. – Харьков : Основа, 1998. – 1220 с.

6. Кириченко А. А. Гипердоклад о более двухстах пятидесяти лучших доктринах и концепциях юриспруденции научной школы профессора Аланкира: коллективная монография / А. А. Кириченко, Е. В. Кириленко, С. А. Кириченко, Ю. А. Ланцедова, Ю. Д. Ткач, А. С. Тунтула, В. С. Шаповалова; под. ред. А. А. Кириченко. – Второе издание. - Николаев: Ник. нац. ун-т имени В. А. Сухомлинского, 2015. – 1008 с.

7. Кириченко О. А. Курс лекцій зі спецкурсу «Інноваційна процедура протидії правопорушенням»: навч. посібник / О. А. Кириченко, Ю. О. Ланцедова. - Друге видання. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. – 100 с. [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: http://mykolaiv.legalaid.gov.ua/ua/pres-tsentr/kurs-lektsii-profesora-oleksandra-kyrychenko

8. Кириченко С. А. Сутність і класифікація доказів та їх джерел у кримінальному судочинстві: ґенеза і можливості удосконалення : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес і криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Сергій Анатолійович Кириченко; Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2009. – 221 с.

9. Кодекс адміністративного судочинства України. Закон України від 06.07.2005 р, № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35–36, № 37, ст. 446, із змінами, згідно із законом України № 2234-VIII від 07.12.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15

10. Кодекс України про адміністративні правопорушення: від 07.12.1984 р, № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР), 1984, додаток до № 51, ст. ст. 1122, 1123, із змінами, згідно із законом України № 2245-VIII від 07.12.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/80731-10

11. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України від 13.04.2012 р., № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України, 2013, № 9-10, ст. 88, із змінами, згідно із законом України № 2234-VIII від 07.12.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17

12. Тунтула О. С. Отримання доказів та форми їх представлення, оцінки та використання у кримінальному провадженні України : дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес і криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Олександра Сергіївна Тунтула; Національна академія прокуратури України. – К., 2013. - 233 с.

13. Тунтула А. С. Новая доктрина ступенчатого сущностного видового деления объективных и субъективных источников антиделиктных сведений / А. С. Тунтула // Блог экспертов (blog-experts.com). Информационно-аналитический сайт / 3584 слова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://blog-experts.com/category/новости/doktriny/2014-12-31 - Доктрины

14. Цивільний процесуальний кодекс України. Закон України від 18.03.2004 р, № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40, 41, 42, ст. 492, із змінами згідно із законом України № 2268-VIII від 18.01.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

У статті окрему увагу приділено видовому поділу трасосубстанцій та об'єктивних і змішаних документів. Запропоновано новітню доктрину міждисциплінарного видового поділу об'єктивних джерел антикримінальних відомостей на макрооб'єкти, мікрооб'єкти (максимікрооб'єкти, ультрамікрооб'єкти, ультраоб'єкти), параоб'єкти та латентнооб'єкти і запропоновано варіант їх процедурного найменування після виконання всіх необхідних вимог перспективного Кодексу антикримінального судочинства по роботі з такого роду джерелами та залучення їх до матеріалів антикримінальної справи. Запропоновано варіант нової доктрини сутнісного видового поділу антиделіктних слідів за характером зв'язку із діянням (подією,

явищем) правопорушення на сліди певного слідоутворюючого об'єкта та на сліди, парасліди і квазісліди діяння (події, явища) правопорушення.

Ключові слова: *трасосубстанції, відбитки, діагностичні відображення, ситуаційні відображення, субстанції, об'єктивні документи, змішані документи, антиделіктні сліди.*

В статье особое внимание уделено видовому делению трассосубстанций и объективных и смешанных документов. Предложена новая доктрина междисциплинарного видового разделения объективных источников антикриминальных сведений на макрообъекты, микрообъекты (максимикрообъекты, ультрамикрообъекты, ультраобъекты), параобъекты и латентнообъекты и предложен вариант их процедурного наименования после выполнения всех необходимых требований перспективного Кодекса антикриминального судопроизводства по работе с такого рода источниками и приобщения их к материалом антикриминального дела. Предложен вариант новой доктрины сущностного видового разделения антиделиктных следов по характеру связи с деяние (событием, явлением) правонарушения на следы определенного следообразующего объекта и на следы, параследы и квазиследы деянием (события, явления) правонарушения.

Ключевые слова: *трассосубстанции, отпечатки, диагностические отображения, ситуационные отображения, субстанции, объективные документы, смешанные документы, антиделиктные следы.*

References

1. Tuntula O. S. Novitnia doktryna vydovoho podilu obiektyvnykh dzherel (trasosubstantsii, obiektyvnykh dokumentiv) antykryminalnykh vidomostei [A Novel Doctrine of the Classification of Objective Sources (Trace Substances, Objective Documents) of Anti-Criminal Information]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2018. Vol. 3, No. 3 (15). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.3.2018.10. URL: https://expertize-journal.org.ua/spetsialni-znannya/848-tuntula-o-s-novitnya-doktrina-vidovogo-podilu-ob-ektivnikh-dzherel-trasosubstantsij-ob-ektivnikh-dokumentiv-antikriminalnikh-vidomostej (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].